Arbeiderpartiets prosjekt

Taler	Dato	Sted
Jonas Gahr Støre	16 august 2013	Oslo

Omstendigheter
Partilederforedrag på Litteraturhuset

Så er det Arbeiderpartiets tur til å snakke ut om hva vi vil, ønsker og drømmer for Norge - jeg har fått oppgaven og muligheten til å holde innlegget - og la meg like godt gå rett til konklusjonen; hva er Arbeiderpartiets prosjekt - hva er vår visjon?

Jeg vil si at det handler om å gi alle mennesker størst mulig frihet.

Det moderne sosialdemokratiet er et frihetsprosjekt.

Fordi det ikke er naturgitt at du er fri, likestilt og har innflytelse på livet ditt.

Vårt prosjekt handler om å videreutvikle fellesskapet som grunnlag for den enkeltes frihet.

Den britiske høylederen Margaret Thatcher sa at det ikke finnes noe samfunn, bare individer og familier. Hun er forbilde for folk på den norske høyresiden som vil skrote den norske samfunnsmodellen fordi "den står i veien for det norske folk", som Siv Jensen formulerer det.

Arbeiderpartiet tenker ikke slik. For det finnes et samfunn, det finnes små og store fellesskap, som er avgjørende for at hver og en av oss skal oppleve trygghet og frihet - som igjen er avgjørende for at vi kan leve ut våre drømmer og ønsker, ikke som isolerte objekter, men som mennesker som står i et avhengighetsforhold til hverandre - med plikter og rettigheter, ansvar og muligheter.

Fellesskap består av individer. Det er sterke fellesskap som er grunnlaget for

menneskenes store fremskritt. Det er sterke fellesskap vi må sette vår lit til om vi skal løse vår tids store oppgaver, stanse klimaendringene, trygge internasjonal fred og sikkerhet eller løse norske samfunnsoppgaver.

Så vår politikk handler om dette - om hvordan vi skaper, videreutvikler og endrer samfunnet for at fellesskapet skal gi den enkelte både muligheten og ansvaret.

Jeg har brukt begrepet "det nye vi" i samfunnsdebatten. Jeg tror på et budskap om det moderne fellesskapets betydning. Vi har alle behov for å tilhøre et "vi". I det små, i familie, på arbeidsplass, i nærmiljø - i nasjonen.

Noe av det verste et menneske kan oppleve det er å bli satt på utsiden av flokken, det er å ikke tilhøre et "vi". Vår utfordring og mulighet er at "vi" i Norge er i endring. Vi blir flere, og vi blir mer mangfoldige. Det tester fellesskapet vårt. Det tester politikken for fellesskap.

Jeg mener politikken skal ha en dyp respekt for at mennesker tar sine egne valg, at vi er ulike, tenker ulikt og ønsker å leve ulike liv - for det er mangfoldet som beriker samfunnet.

Men vi skal ta godt vare på samfunnet og videreutvikle fellesskapet fordi dette er så avgjørende rammer rundt opplevelse av frihet, tilhørighet og verdighet.

Sterke fellesskap har vist seg å være kjennetegnet av at det er små forskjeller mellom folk - at det er en høy tillit mellom individene i samfunnet - at en sterk sosial kapital er vel så viktig som all den kapitalen vi kan regne ut og sette to streker under; finanskapital, realkapital, humankapital.

Vi ser det i dag, samfunn med store og økende forskjeller får til mindre, skaper mindre, omstiller seg dårligere. Små forskjeller betyr styrke for samfunnet. Men små forskjeller kommer ikke av seg selv. Derfor tror jeg på politikk. Politikken har en avgjørende rolle i å bidra til at vi holder forskjellene små.

Derfor er spørsmålet om formuesskatten ved dette valget så viktig, politisk og økonomisk. Økonomisk trekker all slags ekspertise seriøst i tvil om det har særlig stimulerende effekt å fjerne den, å svekke fellesskapets inntekter med alle de milliardene. Politisk og sosialt er det enda dårligere underbygget - for dette

skattekuttet vil sterkt favorisere de som har mest fra før og gi flere nullskatteytere. Det er dobbelt grunn til å være mot det forslaget.

Så derfor: Små forskjeller, høy tillit - det er kvaliteter som har stått seg. Til ulike tider har det krevd ulike tiltak for å ivareta disse kvalitetene - de små forskjellene og den høye tilliten. Det er spesielt krevende - å greie det i vår tid. Men desto mer viktig.

Dette innlegget skal handle om det.

***

Arbeiderpartiet er et parti med en lang historie. Vi har mange pionerer, mange som brøytet ny vei, kjempet historiske slag.

Mange av de slagene må vi forstå i sin historiske ramme. Men det er en kraftig rød tråd i politikken, en politikk som søker mot frihet, solidaritet og like muligheter for alle.

Jeg mener at den største suksessen til arbeiderbevegelsen og sosialdemokratiet har vært evnen til å omsette visjoner til praktisk politikk.

Gjennomføringen av store samfunnsendringer gjennom politikk - fra vedtak til eierskap i de brede lag. Det er politiske gjennomføringskraft av første klasse. Vi ser en politisk merittliste av enkeltsaker - men alle vil se at sett i sammenheng danner det seg en helhet - det norske velferdssamfunnet, som gir den enkelte mer frihet ved at fellesskapet tar mer ansvar.

Hvilke politiske og ideologiske tradisjoner fra det 20. århundre er viktige?

La meg svare slik: Det er tre veldig praktiske kjennetegn ved sosialdemokratiet som både gir gjenkjennelighet i forhold til historien - og som forklarer oss som bevegelse i dag - det er hva jeg vil kalle politiske ankerfester og det er disse tre: betydningen av å være en bred folkelig forankring - troen på demokratis og skrittvis reformpolitikk som politisk metode - og betydningen av å ta et aktivt internasjonalt medansvar.

La meg omtale disse tre ankerfestene:

Bred folkelig forankring

Vi kan gå til Arbeiderpartiets stiftelse - i 1887 midt oppe i en internasjonal krisetid som spredte nød og ledighet.

Det banebrytende var at det her kom et parti, ikke fra en gruppering i Stortinget, men fra en bred mobilisering ute i samfunnet - med en politisk formulering av vanlige folks krav om å få kontroll over egne liv. Det handlet om klassekamp, innflytelse og demokrati - moderne verdier for menneskelig verdighet.
Fra stiftelsesmøtet kom det fire krav:

- alminnelig stemmerett for kvinner og menn
-innføring av normalarbeidsdag
- progressiv skatt
- streikerett

Fire år senere kom et eget program som blant annet tok til orde for:

- 8 timers arbeidsdag
- Gratis skolegang for alle
- Gratis rettspleie og rettshjelp
- Gratis legehjelp og legemidler
- Gradvis stigende inntekts-, kapital- og arveskatt til bestridende av alle offentlige utgifter

Kort sagt var dette visjoner om fellesskapsgrep, kimen til en velferdsstat, offentlig skole og helsevesen, finansiert gjennom et omfordelende skattesystem. Fellesnevneren var rettferdighet og like rettigheter. Og alles rett til å bli sett, og regnet med.

For vanlige folk - i alle deler av landet. By og land. Da som nå.

I sum - vanlige folk - folkelige krav. Og det er interessant: Nå, 126 år etter, er det mye av dette vi også diskuterer i årets valgkamp. Privatisering av skole og helse, formuesskatt, arbeidsvilkår.

Poenget her er at Arbeiderpartiets identitet er å være partiet for alle norske lønnstakere - folk som arbeider - folk som ikke sitter i spesielle økonomiske maktposisjoner - folk med felles interesser som velger å stå sammen for å nå felles mål ved at vi er mange.

Dette forklarer også de nære båndene til fagbevegelsen. Det var fagforeninger som stiftet Arbeiderpartiet for å få en politisk stemme. Og partiet og fagbevegelsen har hele veien vært to armer av den samme bevegelsen, som har delt visjonen om et samfunn med like muligheter for alle. Et samfunn der du skal yte etter evne og få etter behov.

I dag er Arbeiderpartiet et bredt folkeparti som fortsatt favner arbeiderklassen, men som også favner store deler av middelklassen, akademikere, næringsdrivende. Ja, det nærmeste vi kommer et folkeparti i det moderne Norge - fordi fellesnevnerne kan binde så mange sammen. Ingen kan si at Arbeiderpartiet er et parti bare for sånne som meg. Det er et bredt parti.

Demokrati og skrittvise reformer

Det andre ankerfestet for Arbeiderpartiet er troen på å endre samfunnet gjennom reformer og demokratiske prosesser.

Det var ikke en opplagt vei tidlig i det 20. århundre i det klassedelte Norge med krav om omvelting og raske endringer. Men det ble Arbeiderpartiets vei.

Arbeiderpartiets pionerer viste en dyp tilhørighet til demokratiet, til Stortinget som arena for politikk - og som resultat - en vilje til tålmodighet - en vilje til å gjennomføre de store reformene skritt for skritt, stein på stein - og gradvis bygge velferdsstaten gjennom reformer og et pragmatisk syn på dens innretning.

Slik ble den norske velferdsstaten til. Arbeiderpartiet var den førende kraften. Vi ser det som en styrke at mange nå tar eierskap til den - fordi den er blitt til på denne skrittvise måten - fordi det har skjedd gjennom politiske vedtak som har samlet brede flertall, gjerne etter noe tid.

Skritt for skritt, det er sosialdemokratiets metode. Noen synes det er ganske kjedelig. Jeg synes det er befriende. Fordi det ser på politikk som det muliges kunst.

Kritikken - fra sidelinjene, er ofte at det blir for smått, for lite, for seint. Vi husker krikken mot Gro - hun bare administrerte. Men så løfter vi blikket og ser resultatet av hva et bredt folkelig parti utretter gjennom målrettete vedtak i politikken over tid.

Jeg liker eksemplet med foreldrepermisjonen. Den var på 18 uker da Gro overtok i 1986. Det ble jamret over at hun plusset på for lite. Inntil hun gikk av i 1996 og vi var kommet til 42 uker - og det ble overskrifter i aviser verden over - likestillingssamfunnet, kvinners rettigheter, familiens rettigheter. Sett sammen med kvinners deltakelse i arbeid og utdanning. Retten til selvbestemt abort. Likestilling.

Så har Jens Stoltenberg tatt Gros arv og metode videre - med rødgrønne partnere - 49 uker foreldrepermisjon med 100 prosent dekning, 59 uker med 80 prosent dekning. Fedrekvoten. Politisk reformer som holder, budsjetter som bærer, nok folk til å løse oppgavene.

Slik mener jeg vi også kan løfte frem resultatene fra de siste 8 årene. Historiske resultater i å videreutvikle fellesskapet og løsninger som gjør oss friere som individer - skritt for skritt.

Vi har hatt en massiv utbygging av barnehageplasser - et tett samspill med private utbyggere, fått en bedre eldreomsorg, over 1,6 millioner flere utredninger og behandlinger i sykehusene våre, tidenes vei- og jernbanesatsing, 330.000 nye arbeidsplasser, de fleste i privat sektor osv.

Den internasjonale tilhørigheten

Det tredje ankerfeste handler om den internasjonale tilhørigheten.

Jeg skal ikke gå igjennom hele globaliseringens merittliste her; om folk på flukt, om spredning av smittsomme sykdommer, om finansuro som spres ved et tastetrykk - og mye mer som viser at nasjonale mål bare kan nås om vi har ambisjoner for politikk utover Norge.

Arbeiderpartiet som politisk bevegelse har alltid hatt et tydelig internasjonalt utsyn - Martin Tranmæl snakket om å ha beina godt forankret på norsk jord -

men ansiktet vendt utover. Det preger vår tenkning i løpende politikk - vi har et internasjonalt engasjement for en bedre verden - det er etter min mening opplyst egeninteresse - fordi så mye av vår velferd er avhengig av verden omkring oss.

Vi har våre pionerer som Trygve Bratteli og Einar Gerhardsen. Og vi føler tilhørighet til skikkelser fra den samme bevegelsen som Willy Brandt og Nelson Mandela.

Vi erkjenner at internasjonale løsninger må til, vi må ta håndfaste norske grep mot klimaendringene - som vi gjør gjennom tydelige kutt i utslipp fra biler, satsing på ny teknologi for fangst og lagring av CO2, et løft for kollektivtrafikk - men også dette; effektiv klimapolitikk må ha internasjonal innsats, internasjonale avtaler, skogsatsing langt unna fordi det er effektivt, hardt arbeid for en pris på CO2 - vi klarer det ikke land for land, by for by.

Og så må vi ha internasjonalt utsyn for å nå mål. Men også åpne utad for å leve opp til samtidens krav om vår egen prestasjon, stå i mot den alltid iboende driften til å lukke døra mot verden, være oss selv nok.

Det moderne sosialdemokratiet erkjente det tidlig; våre bedrifter konkurrerer i en åpen verden. Vi kan ikke vedta politisk at vi skal vinne den konkurransen. Men det er avgjørende at vi klarer det - skaffer inntekter til den enkelte familie - og til fellesskapet som en del av det spleiselaget velferdsstaten er.

Derfor må vi ha en kultur i samfunnet - fra skole til arbeidsplass - om å strekke oss - etter bedre resultater, nye oppfinnelser, nye metoder, bedre metoder - fra bedrift til idrett, fra kultur til forskning - strekke oss og kunne måle oss med de beste.

Det er også derfor bedriftene som konkurrerer internasjonalt er først ute i lønnsforhandlingene - for å sikre at vi beholder konkurransekraften.

Og vi skal ha en kultur i politikken for å legge forholdene best mulig til rette for at vi klarer det - strekke oss som enkeltmennesker og som fellesskap.

Så altså disse tre - bred folkelig forankring - demokratiske vedtak skritt for skritt - og godt samspill med verden rundt oss.

Jeg mener dette er kjennetegn ved Norge som har skapt et samfunn med ganske unike egenskaper og kjennetegn.

Og la meg understreke - ikke uten feil, mangler og utilstrekkeligheter. Det er for å gjøre noe med alt dette jeg er i politikken. Noe av det underligste jeg hører i denne valgkampen er spørsmålet om hva som er vitsen med å fortsette når vi har sittet i åtte år. Som om samfunnet lot seg ferdigstille på normert tid.

Vi står veldig godt oppreist på et omfattende resultatregnskap. Gjennom en historisk krisetid har vi levert store reformer, bedret kjøpekraften til folk, bidratt til at det er skapt rekordmange arbeidsplasser.

Men ulikheter og forskjeller er noe som alltid presser seg på. Politikk for rettferdig fordeling er noe som må pågå kontinuerlig.

Og særlig når alternativet - som nå - med tyngdepunkt til høyre for Høyre, som vi aldri har sett før - på så mange områder vil trekke samfunnet i en annen retning - økte forskjeller, mindre felles ansvar og privatisering på velferdsstatens kjerneområder helse og utdanning.

For meg er dette et veiskille av to årsaker:

Det første er knyttet til ideologi:

Jeg mener at vi i sosialdemokratiet mye klarere bør rette ryggen og slå tilbake mot et nyliberalistisk mantra om privatisering og kommersialisering.

I over 30 år har dette gjennomsyret debatt og tenkning i vår kulturkrets - at om det er en mangel i det offentlige - i velferdsstaten - så er svaret privatisering. Thatcher og Reagans anglosaksiske budskap lyder fortsatt - staten er problemet.

Dette budskapet nådde langt - også inn i våre rekker.

Vårt svar bør lyde: Om det er en mangel i det offentlige - i velferdsstaten - så er det første svaret at vi vil gjøre det offentlige tilbudet bedre - fornye og videreutvikle det - stille nye krav, bedre ytelse, gjøre det mer effektivt.

Som i forhold til sykehusene våre: Om vi vil behandle enda flere - og raskere - og med enda høyere kvalitet, og det vil vi - så er ikke vårt svar å finansiere opp en kommersiell sykehusstruktur som vil lede til en todeling av helsevesenet vårt og svekke fellesskapets sykehus. Nei - vi vil gjøre fellesskapet sykehus enda bedre! Stille flere krav, sikre trygg finansiering, investere mer - og bedre.

Som innen utdanning: Om vi vil utdanne flere lærere, styrke undervisningen i basisfagene, løfte yrkesfagene for å hindre drop-out - ruste opp skolebygg - stille djervere krav om bedre resultater - så er ikke vårt svar å gi grønt lys til at fellesskapets penger skal finansiere opp en privatskolesektor som vil tappe fellesskolen for penger, bidra til at vi får én type skole for én type mennesker og én for en annen - nei, det er å gjøre fellesskolen enda bedre, mer mangfoldig, faglig sterk, nytenkende, trygg og fremtidsrettet.

Så til det andre - knyttet til bruken av fellesskapets ressurser:

Det nye og ganske særnorske i denne valgkampen er høyresidens forslag om å bruke av skattepengene til å finansiere opp en kommersiell sektor. Det er også ganske unikt i europeisk sammenheng.

Å ta av sykehusenes penger for å gi ubegrenset finansiering til kommersielle klinikker.

Å ta av fellesskolens budsjetter for at det kan startes private videregående skoler i de store byene.

Sverige er eksempel på hva vi ikke vil. En høyreskole med fritt skolevalg på alle trinn, kommersialisering og skoler som går konkurs, gjennomgående dårligere resultater på internasjonale målinger og stadig større forskjeller mellom gode og dårlige elever og mellom skolene.

Og når dette først er satt i gang er det ikke enkelt å reversere. Derfor er det så viktig å ikke begå en slik stor feil som et slik frislipp vil være.

Vi kan ikke og vil ikke ha en lov som forbyr oppstart av en privat klinikk eller en privat skole. Men vi skal være ytterst gjennomtenkte i forhold til hva fellesskapets penger skal brukes til.

Vi vet at det blir mer press på velferdsytelser framover. Desto mer må vi prioritere der vi velger å satse, finansiere og investere som fellesskap.

Og det må være avgjørende at satsingen nettopp bidrar til små forskjeller, høy samfunnstillit - fordi det er grunnleggende rettferdig - fordi det har vist seg å bidra til en effektiv samfunnsøkonomi.

Da er ikke svaret å bruke fellesskapets penger til å finansiere oppstart av en kommersiell skole- og helsesektor.

Sammenliknet med andre land vil jeg mene at kjennetegnet ved den norske modellen er at den står seg som veldig moderne. Og den er effektiv. Mange ser det nå. Det har ikke alltid vært slik.

Jeg husker da tilbake til reiser med Gro - 1990-tallet - vi mottok meldinger om at den norske modellen ikke ville klare seg i globaliseringen - skattene for høye, fagforeningene for sterke, offentlig sektor for stor, eliten for liten.

Rundt år 2000 stilnet dette budskapet.

Så - rundt 2010 - vendte det om - flere så mot de nordiske land som land med mange i arbeid, lav ledighet, sunn offentlig økonomi, stor omstillingsevne - og det i en vestlig verden med økonomisk og sosial krise, stagnasjon, store underskudd, massearbeidsløshet, sosial uro og politisk trykk.

Og mer - det britiske tidsskriftet The Economist, ikke akkurat et organ for sosialdemokratiet - har hevdet at i dag er det lettere å nå den amerikanske drømmen i Norge enn i USA. Det er større sosial mobilitet i de nordiske land enn i USA. Fordi forskjellene er mindre, hindringene færre.

Bare 2 prosent av ulikheten i Norge kan forklares med hva du er født inn i. I USA kan nesten 20 prosent forklares med dette. Også i vårt naboland Sverige er betydningen av hvem dine foreldre er langt større enn hos oss - over 10 prosent av svensk ulikhet kan forklares med hvilken familie du er født inn i.

Det er jo et paradoks - at når tidligere thatcherister i Europas rosa presse ser til Norden og Norge, ser Siv Jensen - med ambisjon om å bli norsk finansminister - til Thatcher.

***

La oss så gå til politikk for årene som kommer - hvordan Arbeiderpartiet ønsker å bygge videre.

Det hele er utførlig beskrevet i vårt partiprogram - og bærebjelkene i politikken er velkjent sosialdemokrati, jeg skal ikke lese fra programmet her - det er godt tilgjengelig, men la meg nevne fire viktige felter som skal virke sammen: arbeid, kunnskap, helse og aktiv utenrikspolitikk.

Politikken har mange delmål, men det meste kan grupperes rundt disse.

For det første - den lange linjen - en politikk for arbeid til alle.

Dette er og blir jobb nummer én. Arbeidets betydning for den enkelte. De manges arbeids betydning for alles velferd.

Derfor skal den økonomiske politikken ha dette som sitt viktigste mål. Vi har lykkes til nå, best i Europa. Vårt utgangspunkt er godt. Men det er ikke gitt, og handler ikke om flaks. Det handler om arbeid, fornyelse og god politikk.

Rammene rundt arbeid til alle er en trygg økonomisk styring. Orden i økonomien. Fortsatt gradvis utvikling av velferdsstaten, skrittvise reformer. Sikre rammene til et konkurranseutsatt næringsliv.

Det handler om forsvarlig bruk av oljepenger. Vår historie er til nå unik - som historikere, politikere, bank- og finansfolk fra en hel verden ser - vi er nesten det eneste landet med en stor inntektskilde fra en naturressurs som har greid å ikke ødelegge egen økonomi ved bruk av disse ressursene.

Men det er ikke gitt. Ikke når alternativet ikke kan avklare oljepengebruken. Et luksusproblem vil andre europeere kalle det. Et eksistensproblem på norsk vil jeg kalle det. Økonomisk populisme og penger på bok er en farlig blanding.

Så skal vi ha en aktiv og fornyende næringspolitikk, utvikling av våre naturlige fortrinn, forenkling for bedriftene og gode og offensive offentlige støtteordninger - en politikk for et produktivt samfunn.

Et samfunn som skaper mer uten å forbruke mer på en måte som skader klima og miljø.

Et samfunn som ivaretar og slår ring om et arbeidsliv med anstendig arbeid.

Et samfunn som arbeider effektivt - fordi det er dyrere å drive i Norge.

Et samfunn som ruster opp sin infrastruktur - investerer tungt i samferdsel, oppfyller den nasjonale transportplanen - gjennomfører store løft for vei, bane og kollektivtrafikk.

For det andre - bærekraften vår - menneskers kunnskap.

Menneskene er vår viktigste ressurs.

Jeg fascineres av dette tallet: Norske kvinner har nesten høyest yrkesdeltakelse i Europa. Om de fra en dag til en annen gikk over til å jobbe like mye - eller lite - som gjennomsnittet i OECD ville inntektstapet tilsvare helse oljeformuen. Intet mindre.

Vi må satse på kunnskap. De fleste er enige om det. Vår visjon er at vi satser på alles kunnskap. Samfunn som ikke greier å få alle med i kunnskapsløft betaler en høy pris.

Derfor - som sagt - en ambisiøs satsing på fellesskolen med nye mål, nye ambisjoner, nye ressurser - med krav om resultater.

Derfor - en ambisiøs investering i våre universiteter og høyskoler - fulgt av klare krav om resultater og studentenes innsats.

Derfor - en fortsatt opptrapping av forskning - med særlig fokus på områder der vi har naturgitte fortrinn.

For det tredje - en mobilisering for folkehelse og et moderne helsevesen.

Det historiske verket om det norske helsevesen til historikeren Aina Schiøtz fikk tittelen - "Folkets helse - nasjonens styrke". Jeg liker den, det er en ambisjon med

sving over!

Vi er alle ansvarlige for egen helse. Det er dypt sett et grunnleggende personlig ansvar. Helse er avhengig av egne valg - om hva vi spiser, hvordan vi beveger oss, vår psykiske helse og hvordan vi lever med andre.

Men poenget er dette - vi lever i samfunn. Din helse er ditt ansvar - alles helse er alles ansvar.

Derfor er det et fellesanliggende for politikken å bygge samfunn som fremmer helse og legger til rette for at du kan opprettholde en god helse - eller rettere - at du mestrer livet med din helse.

Derfor understreker Arbeiderpartiet at vi trenger en mobilisering for folkehelse. Den samme tenkingen som de første i vår bevegelse som krevde rent vann, trygge boliger og gratis helsetjenester. Men nå en innsats for at vi skal tenke helse i alle samfunnssektorer utenfor helsesektoren - det er jo her - i alle samfunnets hjørner - at helseproblemene oppstår.

Derfor understreker Arbeiderpartiet at vi vil satse sterkt på et kvalitetsløft for de offentlige sykehusene - fellesskapets ressurs - slik Statsministeren og jeg utdypet i går.

Derfor understreker Arbeiderpartiet samfunnsansvaret det er å sikre våre eldre trygghet på eldre dager - at de kan være trygge på at de kan være herre i eget liv - fra de som ikke trenger noen hjelp eller omsorg - hele veien til de som trenger fulltids omsorg.

Det krever at vi tenker nytt, organiserer omsorg på nye måter - fordi vi blir flere eldre, flere pleietrengende, flere med demens. Flere eldre er en ressurs. Velferdssamfunnets bonus.

Den demografiske endringen kommer utpå 2020-tallet. Derfor må vi trappe opp satsingen, fornyelsen, bruken av velferdsteknologi, byggingen av moderne eldreboliger - omsorgs og sykehjem - utvikle dagtilbud til demente, fortsatt rekruttering til flere ansatte med utdanning, kunnskap og kompetanse.

Derfor vil Arbeiderpartiet ha en folkehelsepolitikk som styrker oss mot de nye

helseutfordringene - livsstilssykdommene, psykiske helseplager, byrden fra rus.

Og for det fjerde - en kraft for en aktiv utenrikspolitikk der vi tar vare på norske interesser og gir vårt bidrag til kampen for en tryggere verden.

***

Arbeiderpartiets politikk handler om dette - muligheten til å nå slike mål. Og skal politikk for fremtiden ha kraft må den være i stand til å erkjenne utfordringer - være ærlig med det som er vanskelig - og her er noen områder jeg vil dele med dere:

For det første - moderne sosialdemokrati må finne balansen mellom å forsvare viktige kjennetegn ved samfunnet, samtidig som vi er en bevegelse for fornyelse og forandring

Historien har brakt oss dit - egentlig for flere år siden: Fra å ha vært en bevegelse i hovedsak drevet frem av krav om forandring av det bestående, er vi blitt til en bevegelse som fortsatt vil forandre, utfordre, utjevne og gi nye muligheter til flere - og - en bevegelse som har mye å forsvare, blant annet fra politiske motstandere som vil en annen vei, som FrP, som mener at "den norske modellen står i veien for Norge".

Jeg mener vi skal være stolte av den dobbeltrollen - forandrere og forsvarere. Men vi må finne bindeleddet, nemlig at det er menneskets frihet som er målet, at fellesskapet skal hjelpe og bidra til det.

Vi må aldri bikke over til å forsvare systemet for systemets skyld. Systemene er til for mennesker. Ikke omvendt. Derfor skal vi være klare for å forandre. Også det vi selv har drevet frem, organisere, innrette og stimulere på nye måter.

For det andre - vi må og skal og kan lykkes med en god integreringspolitikk.

Til sammenlikning med mange andre land har vi klart dette bra.

Det norske "vi" har blitt utvidet. Homofile har fått rettigheter og likeverd. Vi bygger et Norge med universell utforming der mennesker med nedsatt funksjonsevne kan ha den samme mulighet til adgang og deltakelse.

Vi jobber systematisk for å bedre likestillingen, sikre likelønn, rett til å jobbe heltid, permisjonsordninger som tar hensyn til familiens behov.

Og vi skal arbeide målrettet og engasjert for integrering av nye landsmenn. Asylpolitikken skal være streng og rettferdig - streng av respekt for asylinstituttet, de som skal vurderes skal være reelle asylsøkere - og rettferdig ved at rettsstaten likebehandler mennesker.

Men enda viktigere er integreringen. Her har Arbeiderpartiet samlet seg om en sterk og klar linje - og det er denne: Vi ønsker et mangfoldig Norge, er mer mangfoldig Norge beriker oss, gir nye impulser, utfordrer oss, løfter oss.

Men mangfoldet har en felles grunnmur som det hviler på. Det norske "vi" bygger på at alle har plikter og rettigheter - og at det felles verdigrunnlaget i vårt land bygger på disse seks grunnverdiene:

Demokrati, rettsstat, universelle menneskerettigheter, ytringsfrihet, likestilling og likeverd.

Jeg mener at det er denne pakka som holder det norske "vi" sammen. Du kan ikke velge bort én, for eksempel respekt for rettsstaten - og samtidig ha den samme retten til deltakelse. Norsk er nøkkelen, alle må lære og beherske norsk - skole og arbeid er veien til deltakelse og integrering.

Vi må holde denne veien ved like. Være villige til å investere i den. For god integrering koster.

For det tredje - erkjenne at gode, moderne samfunn bygges av de mange - og forstå hva det betyr i dagens og morgendagens Norge.

Vi kan dette godt - betydningen av at vi skaper verdier av kombinasjonen arbeid, kunnskap og kapital. Det holder fortsatt. Økonomien er skrudd sammen slik.

Men det er mer. Det er å åpne blikket for den samfunnskraften som ligger i det sivile samfunnet - i frivilligheten - i alt det mennesker bidrar med utenfor det formelle - skole eller arbeidslivet.

Det er en formidabel samfunnskraft. Et sterkt sivilsamfunn er en kjernekvalitet ved Norge, ved vår høye samfunnstillit, vår høye sosiale kapital - de små forskjellene fordi vi alle har fellesarenaene - barnehagen og skolen som de viktigste - men videre til organisasjons- og foreningsliv - idrett og kultur.

Jeg ser sivilsamfunnet som avgjørende for å lykkes i å løse viktige helse- og omsorgsoppgaver. En mobilisering for folkehelse handler om en folkelig bevissthet om eget ansvar og fellesansvar.

Om betydningen av dugnaden for en ny idrettsplass i kommunen.

Om frivillige som driver besøks- og aktivitetstjeneste i eldreomsorgen.

Om Kreftforeningen som mobiliserer penger, forskning og holdninger i kreftomsorgen.

Om Norsk Folkehjelp og Turistforeningen som aktiverer, og engasjerer mennesker.

Om kirken, moskeen, synagogen, kulturlivet, idretten - som alle på sine måter tilbyr tilhørighet.

Arbeiderpartiet skal åpne opp for denne samfunnskraften, spille på lag, legge til rette for at sivilsamfunnet er sterkt og levende.

Det betyr at vi også må tenke nytt. Det er ordninger i vårt samfunn som ikke fanger opp nye krefter og bevegelser. Som unge mennesker som flokker til nye idretter utenfor etablerte forbund, er støtteordningene våre der for dem? Som støtte til nye kulturuttrykk som ikke faller innenfor kategoriene vi har trukket opp fra før.

Det betyr å flytte makt tettere mot lokalsamfunnet. Tidlig innsats for bedre helse må skje her. Forebygging av sykdom må skje her - i barnehage, skole, arbeid, hverdagsliv - tett på.

For det fjerde - greie kombinasjonen av å forsvare et avansert helsevesen med å mobilisere for folkehelse og forebygging.

Dette er avgjørende. Jeg har sagt det fra dag en i min jobb - jeg er folkehelseminister, ikke sykehusminister. Vi skal ha ambisjonen om å ha de beste sykehusene. Og trenger du sykehus, skal det være der for deg, gratis og tilgjengelig for alle.

Men viktigst er det tross alt å hindre at folk må på sykehus - at det beste er om du kan ta vare på helsa slik at sykehus ikke er svaret.

Da er en sterkere folkehelse og en politikk for forebygging veien vi må gå.

For dette er et urovekkende trekk ved vårt samfunn - vi har oppmerksomhet rettet mot behandlingen av symptomene, reparasjon, men vi viker for ofte unna debatten om årsakene.

Jeg var inne på det - morgendagens sykdomsbilde vil i økende grad handle om livsstilssykdommene - og der er risikofaktorene kjente; tobakk, alkohol, sukker, salt og fett - pluss stillesitting.

Vi må ha mindre av alle disse om vi skal ha mer av en helse vi kan mestre med god livskvalitet. Da er det et samfunnsansvar å redusere risikofaktorene - mindre tobakk og alkohol, sunnere kosthold, komme i bevegelse.

Og et skritt videre, til den nye folkesykdommen - psykisk sykdom, fra de lettere lidelsene til de alvorlige. Vi har ikke kunnskap om at vi er mer psykisk syke enn før, men åpenheten tydeliggjør et urovekkende bilde. Flere unge sliter, flere yngre sliter tungt, halvparten av sykmeldingene skyldes psykiske lidelser.

Vi har og skal ha et godt behandlingstilbud til mennesker som sliter med psykiske lidelser. Psykisk helsehjelp som fagfelt er fortsatt i utvikling - bort fra de store institusjonene, sengene, asylene - til hjelp nærmere der du lever og arbeider, tettere på, tidligere innsats, tverrfaglig hjelp, flere psykologer i kommunene, flere ambulante team, styrket skolehelsetjeneste.

Men vi må spørre; hva ligger bak, hvorfor opplever hver annen av oss at vi ikke strekker til, at vi opplever det som psykisk sykdom?

Hvorfor er det slik at en ung jente skader seg selv fordi hun ikke lever opp til det hun oppfatter som samtidens idealer?

Hvorfor lever vi med en høy selvmordsrate i det FN mener er verdens beste land å leve i?

Narkotikabruk i Norge er lavt sammenliknet med mange andre land, men hvorfor er vi i verdenstoppen for overdoser?

Alkoholforbruket er også forholdsvis lavt, men hva gjør vi nå når vi ser det stiger og kunnskapen renner inn om, den store byrden det fører med seg - ikke minst for pårørende og aller mest urovekkende, de titusener av barn?

En britisk studie antyder at 70 prosent av de som melder lettere psykisk sykdom tilskriver det hendelser i nære relasjoner, skilsmisser, omsorgssvikt, prestasjonspress.

Dette kan vi ikke behandle eller reparere. Vi må løfte det frem som et felles ansvar - i familien, de nære relasjonene, liketil barnehager, skoler, arbeidsplass, nærmiljø. Der vi kan bli sett, hørt og møtt - når det trekker seg til. Dette er forebyggingens arena. Vi - som medmennesker har et viktig ansvar. Vi må løfte det frem.

Og for det femte - sikre at unge mennesker beholder troen på politikken

Jeg vil si dette til alle som nå driver valgkamp; jeg synes ungdommen er mest imponerende. Jeg heier veldig på AUF, men denne hilsenen går til alle de politiske unge - de som nå er på gater og torg er den beste og mest opplyste og engasjerte ungdomsgenerasjonen Norge har sett.

Men poenget er dette; nå rammer krisen Europa. I Sør-Europa står 50 prosent av de unge uten jobb. En ungdomsgenerasjon ser mot politikken og ser at de ikke får svar. Det er en urovekkende likegyldighet.

Vi er ikke der i Norge. Men vi må ta signalet på alvor. De tre ankerfestene til Arbeiderpartiet utfordres - et parti for de mange, troen på skrittvis politikk - den internasjonale forankringen; det er kombinasjonen av dette som kan levere forandring, forme samfunnet, komme videre.

Det må være slik at unge mennesker oppfatter at de kan forme egen framtid og

samfunnets framtid - gjennom egen innsats - og gjennom politikk, ved å delta i den eller ved å stemme.

Men da må politikken fornye seg til å gripe de nye store utfordringene - på nye måter; menneskers ensomhet og rotløshet - tilbudet om en meningsfull jobb - tiltak som duger mot klimaendringer som truer liv og samfunn på jorda.

Alt dette. En stor inspirasjon for mitt parti - til å ta en lang historie videre, fornye den - bli bedre.

***

Så var det et siste spørsmål som jeg skal besvare punktvis; dersom Arbeiderpartiet styrer landet alene - hva da om ti år?

Mitt innledende svar er at et parti styrer aldri landet alene. Vi gjør det sammen med folk over hele landet, fagbevegelse, næringsliv og frivillige. Politikk er å handle - sammen med folk.

Men hvordan vil Norge se ut om ti år med våre ambisjoner? Her er noe:

- Vi har fortsatt Europas laveste arbeidsledighet, et mer inkluderende arbeidsliv og god økonomisk styring.
- Vi har vist omstillingskraft med en høyt utdannet og skolert arbeidsstyrke, som er konkurranseledende på kunnskap og kompetanse.
- Vi har innført heldagsskole som stor kunnskapsreform for å sikre en av verdens beste skoler kvalitet og like muligheter til utdanning for alle, det er løft i basisfagene, sunn mat på skolen, mer fysisk aktivitet.
- En norsk forsker får Nobelprisen i fysikk for et gjennombrudd i energiforskning.
- Vi har færre nullskatteytere og de rikeste betaler fortsatt skatt av formuene sine - og lever godt med det, fordi Norge er trygt, verdiskapende og godt å bo i.
- Vi er verdensledende som grønn energinasjon, vi eksporterer olje og gass, men også teknologiske løsninger som radikalt har begrenset utslippene av klimagasser, ved at vi utvikler enda en av havets ressurser - vind, strøm og bølger.

- Vi setter ny rekord i oversettelse av norske boktitler.
- De store norske havressursene i nordområdene har gitt bærekraftig vekst og ny

kunnskapsbasert verdiskapning i hele landet.
- Vi har en eldreomsorg der eldre er sjef i eget liv og der mennesker med demens får gode tilbud som gir trygghet til dem og til de pårørende.
- Vi har et helsevesen der folkehelse og forebygging er prioritert slik at trykket mot sykehusene har avtatt, flere får hjelp tidlig i førstelinjen, der ute i kommunen.
- Vi har snudd økningen i antall med psykiske lidelser fordi flere har fått god og riktig hjelp før.
- Vi tilbyr rusbehandling av høy kvalitet gjennom utbygging og fornyelse av tilbudet. Alkoholforbruket har falt takket være en aktiv alkoholpolitikk og vellykket holdningsarbeid, og samarbeid med partene i arbeidslivet.
- Helsetjenesteaksjonen har døpt seg om til Helsepådriveraksjonen, som mobiliserer for entusiasme og fornyelse i arbeidsmåter på sykehusene, som har utvidet sine åpningstider og utvidet samarbeidet med private og ideelle aktører.
- Vi har en av Europas beste vei- og jernbanenett og lavest andel trafikkskadde.
- Norge er fortsatt verdens beste land å bo i fordi vi har tatt vare på det beste: Samhold, fellesskap, fortsatt rekordhøy sysselsetting og frihet til å utfolde seg for alle - uavhengig av bakgrunn.
- Zlatan er landslagstrener, og vi slår Sverige i fotball.

Kilde
www.arbeiderpartiet.no

Emneoversigt
Arbeiderpartiet, Arbeidsliv, Arbeidsløshet, Demokrati, Eldre, Foredrag, Fremtiden, Miljø, Norge, Partipolitikk, Politikk, Ressursforvaltning, Samfunnsliv, Solidaritet, Stortingvalg, Utvikling, Valg, Velferd, Velferdsstaten

URI
https://www.virksommeord.no/tale/arbeiderpartiets-prosjekt